

EL REPTE DE LA INTERCULTURALITAT EN UNA AULA DE P5 D'UNA ESCOLA DE MÀXIMA COMPLEXITAT

Treball Final de Grau en Mestra d'Educació Infantil de la
Menció en Cultura i Llenguatges de la Infantesa

Mar ZARAGOZÁ i ESCOSA

4t Curs. Treball Final de Grau.

Tutora: Amàlia Susana Creus Quinteros

Grau en Mestra d'Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

Vic, maig de 2020

Resum

La diversitat cultural és una realitat a Catalunya, i les escoles han de transmetre als infants els valors i el respecte cap a totes les cultures. Han d'educar a les futures generacions per conèixer en una societat culturalment diversa i evitar que hi hagi situacions de discriminació i racisme.

El propòsit d'aquesta recerca és descriure i analitzar quina és la realitat d'una aula d'infants de cinc anys d'una escola de màxima complexitat, i quin repte hi suposa la interculturalitat. El que es pretén és analitzar la importància del paper del docent, les estratègies i propostes que s'utilitzen en l'àmbit de centre i d'aula i la relació amb les famílies dins d'un context d'escola intercultural. Per analitzar aquesta qüestió en la present investigació s'ha utilitzat una metodologia descriptiva qualitativa per mitjà de l'observació, l'entrevista i l'anàlisi de documents en la qual s'han obtingut diferents punts de vista sobre els aspectes mencionats. El treball s'emmarca dins del paradigma interpretatiu, ja que es pretén comprendre les accions educatives que es realitzen per atendre a la diversitat cultural.

Paraules clau: interculturalitat, diversitat cultural, educació inclusiva, Educació Infantil.

Abstract

Cultural diversity is a reality in Catalonia and schools must transmit the values and the respect of all the cultures to children. Schools must educate future generations to live in a culturally diverse society and to prevent discrimination and racism.

The purpose of this research is to describe the realities of a classroom of five-years-old children in a highly complex school and to analyze the challenges of interculturality. The aim is to analyze the importance of the teacher's role, the strategies and proposals used in the school and in the classroom, and the relationship with families within an intercultural school context. To analyze this issue, the proposed research will use a qualitative descriptive methodology which includes observation, interview and document analysis which represent different points of view about the above-mentioned aspects

of the school. The project is framed in the interpretive paradigm, as it aims to understand the educational actions that are carried out to address cultural diversity.

Key words: interculturality, cultural diversity, inclusive education, preschool education.

Índex

1. Introducció	6
----------------------	---

1ª Part

2. Marc teòric.....	8
2.1. La interculturalitat.....	8
2.2. La diversitat	9
2.2.1. Atenció a la diversitat cultural	10
2.3. Educació inclusiva	11
2.4. Interculturalitat en els documents oficials del Segon Cicle d'Educació Infantil	12
2.5. Escoles en un context intercultural	15
2.5.1. Paper del docent	15
2.5.2. Estratègies	16
2.5.2.1. Comunitats d'aprenentatge	16
2.5.2.2. Racons de treball.....	16
2.5.2.3. Ambients d'aprenentatge.....	17
2.5.2.4. Adquisició del llenguatge	17
2.5.3. Relació amb les famílies	19

2ª Part

3. Aplicació pràctica	20
3.1. Metodologia	20
3.1.1. Instruments de recollida d'informació.....	20

3.1.1.1. Observació	21
3.1.1.2. Entrevista	21
3.1.1.3. Anàlisi documental.....	22
3.1.2. Aspectes ètics de la recerca	22
3.2. Context de la investigació	23
3.2.1. Descripció del centre	23
3.2.2. Descripció de l'alumnat	25
3.2.3. Descripció de l'aula.....	26
4. Recollida i anàlisi de dades.....	29
4.1. Buidatge de dades	29
4.1. Anàlisi de dades.....	34
3.3.1. Visió i rol del docent	34
3.3.2. Estratègies i propostes per tractar la interculturalitat	37
3.3.3. Relació amb les famílies	40
4.1. Resultats de l'anàlisi	42

3ª Part

5. Conclusions.....	44
6. Bibliografia	47
7. Annexes	50
7.1. Entrevista a la tutora de l'aula de P5B.....	50
7.2. Entrevista a la directora del centre	56

1. Introducció

En aquest Treball Final de Grau queden reflectits tots els aprenentatges adquirits durant la carrera de Grau en Mestra d'Educació Infantil. Consisteix en una investigació que se centra en el tema de la interculturalitat. En aquesta es realitza un estudi de cas en una aula de P5 d'una escola de màxima complexitat, situada en un barri amb un elevat nombre de famílies procedents d'altres cultures. La finalitat és conèixer com és la realitat en aquesta aula i en el centre.

- **Justificació i motivació**

El motiu pel qual he escollit realitzar el Treball Final de Grau sobre el tema de la interculturalitat és perquè en el context escolar actual hi conviuen infants procedents de diferents cultures i és important respectar-les i donar valor a totes. S'ha de preparar a les futures generacions per viure en una societat culturalment diversa i evitar que hi hagi situacions de discriminació i racisme. Com explica Carbonell (1997):

És molt important la manera com s'han dut a terme els primers contactes afectius i psicosocials amb la diversitat en els primers anys de la vida d'un infant. Si aquests primers contactes s'han desenvolupat en un entorn generador de confiança i seguretat, sorgiran actituds més flexibles i tolerants pel que fa a la diversitat, i el <<llindar crític>> d'acceptació d'allò que és diferents serà aleshores molt més ampli i obert (p.79).

Per tant, si volem construir una societat tolerant i respectuosa i que integri a totes les persones, és necessari que des de les escoles ens plantejem com tractar la interculturalitat i com dur a terme pràctiques educatives que incloguin a tot l'alumnat.

- **Finalitat i objectius**

La finalitat d'aquest treball és conèixer i analitzar com és la realitat en una aula de Segon Cicle d'Educació Infantil amb un nombre elevat d'infants procedents d'altres cultures.

Els objectius generals són els següents:

- Definir què és la Interculturalitat.
- Aprofundir en el plantejament de la interculturalitat en els documents del Departament d'Ensenyament i en els dels centres escolars.
- Descriure i analitzar quin és el paper del mestre o de la mestra en un context intercultural.
- Conèixer i identificar estratègies i propostes de qualitat per tractar la interculturalitat a l'escola.
- Conèixer i analitzar com influeix la relació entre les famílies i l'escola en un context intercultural.

- **Presentació i estructura del treball**

Aquest document s'estructura en tres blocs diferenciats. En el primer apartat, es troba el marc teòric en el qual queden emmarcats els diferents conceptes relacionats amb la Interculturalitat aplicada en el context educatiu, on es defineix l'Educació inclusiva i la diversitat cultural. I on també s'hi troben aspectes claus dels centres educatius que influeixen directament als infants, com el paper de la mestra o la relació amb les famílies. Aquest apartat servirà posteriorment per contrastar i analitzar la realitat del centre educatiu que he anat a observar.

La segona part del treball consisteix en l'aplicació pràctica de la metodologia que he escollit per realitzar la investigació. S'exposa el paradigma, el mètode i els instruments de recollida d'informació escollits, la descripció del context de la investigació i la recollida i anàlisi de les dades i els resultats obtinguts.

En el tercer bloc hi ha les conclusions finals extretes del treball, i la bibliografia utilitzada per realitzar-lo.

1a Part

2. Marc teòric

2.1. La interculturalitat

El primer pas per entendre què és la interculturalitat, és diferenciar-la de la multiculturalitat, ja que són dos conceptes que a vegades s'utilitzen com si fossin el mateix. Segons Essomba (1999) la multiculturalitat i la interculturalitat són dos conceptes diferents encara que a vegades es confonguin. L'educació multicultural es limita a la convivència entre diferents cultures i no incideix en les relacions i la cooperació que s'estableixen entre aquestes. Es proposen intervencions educatives que només promouen un apropament de les diferents cultures i un coneixement de les seves diferències i no dóna lloc a una aproximació crítica que analitzi i valori les cultures, d'aquesta manera només es queda en un coneixement de tòpics culturals.

En canvi, segons el mateix autor, en l'educació intercultural hi trobem un enfocament global que incorpora propostes de caràcter social i promou les relacions igualitàries entre cultures. Facilita i promou l'intercanvi, la interacció i la cooperació entre les diferents cultures permetent d'aquesta manera conèixer les diferències i les similituds entre elles. Aquests punts permeten que la diversitat cultural sigui un element que enriqueixi i integri, i que hi hagi una comprensió, una acceptació i un respecte a totes les cultures. Com bé diu Hannoun (1992), la interculturalitat fa referència a les relacions que hi ha entre les cultures que la componen, per tant, la interculturalitat és una actitud que podem assumir en un context multicultural.

La interculturalitat va un pas més enllà que la multiculturalitat, ja que pretén anar més enllà de la convivència entre diferents cultures. Segons Essomba (2006), la interculturalitat proporciona una mirada global sobre la diversitat i promou la igualtat d'oportunitats, el respecte a la diversitat i la creació d'entorns social que promoguin l'intercanvi i l'enriquiment mutu entre persones de diferents cultures. La interculturalitat és una pràctica que es realitza en la vida del dia a dia, amb projectes de futur i tenint en compte el passat.

2.2. La diversitat

Per entendre què és la diversitat, primer hem de partir de què tots els éssers humans som diferents i únics, encara que tots siguem persones. Cadascú té un aspecte físic i una manera de fer que el fa diferent. A més pel que fa a l'aprenentatge, tenim diferents motivacions, interessos, ritmes, inquietuds, interpretacions, etc. Per tant com diu Quintana (2004), la diversitat és un aspecte transversal a la realitat social, cultural i educativa. Aquesta diversitat s'ha de veure com quelcom positiu, ja que si no les diferències entre les persones podran ser causa de conflictes, hem de veure la diversitat com una font de coneixement de la qual tots ens podem enriquir. Carbonell (1997) diferencia entre la diversitat i la diferència:

La diversitat és una qualitat objectiva que tenen els múltiples éssers i objectes del nostre entorn, som nosaltres els qui creem la diferència amb la nostra valoració d'aquella diversitat. (...) Mentre la diversitat és el fruit d'una constatació, la diferència és el producte de la nostra valoració (p.48).

Hem de veure la diversitat com un aspecte natural, perquè ho és, en comptes d'accentuar-la i posar distincions amb el que observem que és diferent i crear diferències. L'escola és un context on es pot observar clarament aquesta diversitat, ja que tots els infants que es troben en una aula són diversos en tots els aspectes, tant físics com cognitius. La diferència es crea al valorar aquesta diversitat, que en el cas d'aquesta recerca se centra en la diversitat cultural. Aquesta valoració de la diversitat ha de ser positiva per tal de normalitzar-la i donar lloc a una educació intercultural que promogui el respecte i l'enriquiment mutu entre les diverses cultures, i d'aquesta manera donar a cada infant el que necessita per tal que hi hagi una igualtat d'oportunitats.

2.2.1. Atenció a la diversitat cultural

La interculturalitat pot tenir lloc en un context on existeixi una diversitat cultural i hi hagi una interacció entre les diferents cultures que hi conviuen. Com diu Llevot (2004), la diversitat cultural a l'Estat espanyol és una realitat, i les escoles catalanes han de jugar un paper fonamental en aquest projecte de futur, ja que han de ser el principal nucli integrador dels futurs ciutadans. Han d'acollir a tots els infants i les seves famílies perquè aquests sentin que pertanyen a un poble, i lluitar contra la discriminació i el racisme. L'educació té la finalitat de desenvolupar en tots els alumnes un conjunt d'actituds i aptituds integrals que inclouen el respecte, el diàleg, la tolerància, el sentit crític, la convivència i l'empatia.

Aquesta investigació se centra en la diversitat cultural, tenint present que dins de les escoles hi conviuen infants de diferents cultures i això pot causar diferències entre ells, aquesta s'ha de tenir en compte, ja que segons Canimas i Carbonell (2008):

La integració cultural no pot suposar ni exigir mai una desintegració personal. Els agents educatius han de facilitar el fet que el noi o la noia pugui percebre que la seva identitat cultural o religiosa, d'una banda, i la seva integritat escolar, de l'altra, no necessàriament són realitats inconciliables i contradictòries (p.79).

D'aquest fragment n'entendem que en una aula s'han de donar a conèixer i valorar les cultures de tots els infants, ja que formen part de la seva integritat. A més, saber sobre aquesta diversitat permetrà que els infants coneguin com és la realitat dels seus companys i empatitzin entre ells.

Segons Carbonell (2017), les mesures d'atenció a la diversitat estan orientades a respondre a les necessitats educatives dels infants i els han de permetre assolir els objectius proposats a cada etapa. Aquestes mesures inclouen l'adaptació de la programació didàctica a les necessitats del grup, la distribució horària d'àrees i matèries, els desdoblaments de grups i les mesures de reforç.

2.3. Educació inclusiva

En totes les escoles, l'educació ha de ser inclusiva, i ha de donar resposta a tota la diversitat que existeix, inclosa la diversitat cultural. Lozano, Cerezo i Alcaraz (2015) defineixen l'educació inclusiva com un enfocament que planteja la necessitat de què els centres escolars siguin capaços d'acollir i educar a tots els infants independentment de les seves característiques personals, socials econòmiques i/o culturals. L'educació inclusiva no és donar una resposta educativa al diferent, sinó entendre que l'educació ens compromet a tots i ha de ser de qualitat per a tots, ja que la diversitat és una realitat de la societat actual. Com diu Essomba (2006), la gestió que es fa de la diversitat en l'educació ha de respondre a les característiques pròpies dels infants de les famílies provinents d'altres cultures. Les escoles inclusives han d'avançar cap al descentrament cultural i instal·lar-se en un codi obert de relació amb l'entorn real, on hi ha una gran diversitat cultural.

És més, Carbonell (2017) diu que l'educació inclusiva és un tema de drets humans. Parlem d'inclusió perquè tots els infants formen part de la societat i hi ha de tenir un lloc i un paper dins de la comunitat. La inclusió educativa exigeix crear una xarxa de suport interactiva a partir de les necessitats de l'alumne, on hi ha d'haver un treball en equip de totes les parts del sistema educatiu, incloent-hi també a les famílies.

L'educació no només ha d'assegurar que tots els infants tinguin les mateixes oportunitats d'aprenentatge utilitzant els recursos que siguin necessaris, sinó que segons Jordán (1998), el que realment s'ha d'aconseguir és que els infants desenvolupin un conjunt de capacitats que els permetin conviure amb persones culturalment diferents, resoldre els conflictes que puguin sorgir, enriquir-se d'aquests contactes i adoptar actituds i conductes solidàries pel que fa a les aspiracions legítimes de les minories. Ja que d'aquesta manera es prepararà a les futures generacions per viure en una societat culturalment diversa i evitar que hi hagi situacions de discriminació i racisme.

2.4. Interculturalitat en els documents oficials del Segon Cicle d'Educació Infantil

A la nostra societat hi conviuen diferents cultures, i per tant, la diversitat cultural forma part de la realitat de les escoles. És per això que crec que és fonamental que la interculturalitat es tracti des dels documents oficials com són el Currículum i Orientacions d'Educació Infantil del Segon Cicle i en el Projecte Educatiu de Centre. Segons Hannoun (1992), l'objectiu d'una proposta curricular intercultural ha de ser comprendre la realitat des de diverses òptiques socials i culturals, i ajudar als infants a entendre el món des de diverses lectures culturals i a reflexionar sobre la seva pròpia cultura i la dels altres.

Després de llegir i analitzar el Currículum i Orientacions d'Educació Infantil del Segon Cicle (2016) he pogut observar que la paraula Interculturalitat no es menciona en cap apartat del document, però sí que es parla de la diversitat i la inclusió. Aquests són els apartats on s'esmenten:

- A la pàgina 71 es parla de què l'educació és un dret per a tothom. Diu que tots els infants són diferents, s'esmenten les diferències culturals, i que s'ha d'atendre a la diversitat per afavorir al seu aprenentatge.
- A la pàgina 72 es parla de l'escola inclusiva. Diu que s'ha de construir un sistema que doni resposta a les necessitats de tots els infants. També parla de la importància d'acompanyar a les famílies amb l'educació dels seus fills i filles i de l'actitud del mestre a l'hora de respectar i valorar les característiques dels infants.
- A la pàgina 102 parla de les diferents famílies de l'escola. Diu que les diferents cultures de les famílies de l'escola són aspectes rellevants que poden condicionar les relacions i la comunicació.
- A la pàgina 119, Article 4 – 4.4, s'esmenta que en funció de la realitat sociolingüística de l'alumnat, s'implementaran metodologies d'immersió lingüística de la llengua catalana amb la finalitat de potenciar-ne l'aprenentatge. També diu que quan sigui possible amb els mitjans de què disposi el centre, s'arbitraran mesures de traducció en una de les llengües d'ús familiar per al període d'acollida de les famílies procedents d'altres països.

- A la pàgina 123, Article 14: Alumnat nouvingut – 14.1, es diu que la incorporació a qualsevol dels cursos que integren el segon cicle de l'educació infantil d'alumnes procedents de sistemes educatius estrangers s'ha de fer tenint com a referent la seva edat.
- En el punt 14.2 de la mateixa pàgina, s'esmenta que els centres educatius han d'elaborar un pla d'acollida que reculli el conjunt d'actuacions que es duran a terme per atendre adequadament aquest alumnat dins l'entorn escolar i, en la mesura de les seves possibilitats, facilitar-li la integració a l'entorn social. Les actuacions han de seguir les directrius marcades en el projecte educatiu de centre i en els altres documents de gestió que el despleguen.
- En el punt 14.3 de la mateixa pàgina, es diu que a fi de procurar la més ràpida integració possible de l'alumnat estranger que s'incorpora al sistema educatiu de Catalunya, els centres han de dedicar una atenció preferent a l'aprenentatge de la llengua catalana, vehicle d'expressió normal en les activitats educatives de les escoles.
- A la pàgina 128 es parla de les capacitats que han de desenvolupar els infants i una d'elles és aprendre a conviure i habitar el món. On es fa referència a respectar i conviure amb la diversitat, i a desenvolupar l'empatia i la cohesió social.
- A la pàgina 128, en els objectius, s'estableix un que és conèixer experiències, històries i símbols de la cultura pròpia del país i de la d'altres companys i companyes, generant actituds de confiança i respecte per les diferències i valorant les relacions socials i afectives que s'hi estableixin.
- A la pàgina 130 es parla de les relacions afectives i comunicatives entre els infants i anomena l'exploració, acceptació, respecte i valoració positiva dels trets característics dels altres, sense prejudicis ni estereotips que dificulten la convivència.
- A la pàgina 131 a les àrees, i concretament dins de la descoberta de l'entorn, fa referència a observar la diversitat de costums, procedències i llengües d'un mateix i dels companys i acceptar aquesta realitat com una manera d'aprendre. També parla de la identificació de festes, tradicions, històries o llegendes de l'entorn proper i de les cultures dels companys i companyes de classe.

- A la pàgina 136 diu que els centres han de garantir l'atenció a la diversitat de tot el seu alumnat i han d'adequar l'ensenyament a les característiques, els ritmes d'aprenentatge i les singularitats de cada infant.
- A la pàgina 137, en l'article 2, dins dels criteris generals, s'esmenta que els centres educatius, en el projecte educatiu, han de desenvolupar i concretar el currículum i els criteris metodològics, organitzatius i d'avaluació i fixar les mesures necessàries per atendre la diversitat de l'alumnat.
- A la pàgina 138 en l'article 5, que parla de l'atenció a la diversitat diu que per respondre a les necessitats de tot l'alumnat en el marc de la inclusió educativa, la programació general d'aula ha de ser adequada per tot l'alumnat.

Penso que des del Departament tenen molt present que la diversitat, no només la cultural, és una realitat en els centres escolars i la tenen en compte. Intenten afrontar-la i oferir mesures tenint en compte tots els aspectes d'un centre, tant la integració, com la relació amb les famílies, i el seu tractament des de les diferents àrees. Penso que la mirada que donen de la diversitat és molt general, ja que la realitat de cada escola és diferent. Això dona peu a què cada centre escolar adapti aquestes consignes a la seva realitat i a les característiques del seu alumnat.

2.5. Escoles en un context intercultural

En el marc teòric de la recerca, a part de definir els aspectes relacionats amb la interculturalitat. He pensat que era necessari, tenint en compte els objectius que he establert a la introducció, parlar dels aspectes claus que ha de tenir en compte una escola en un context intercultural per tal de tenir un bon funcionament.

2.5.1. Paper del docent

El paper del docent en l'aula és fonamental i més en un context intercultural, ja que és el mestre o la mestra l'encarregat de transmetre els valors i les actituds que ajudin a respectar i integrar totes les cultures. Com esmenta Feu (2009) els mestres han d'aprendre de les vivències dels infants que tenen a l'aula, el que també inclou les seves procedències i cultures. Si el docent coneix les cultures dels infants de la seva aula, facilitarà que la resta dels infants també les coneguin i d'aquesta manera puguin entendre-les i respectar-les.

És necessari, segons Jordán (1998), que els docents tinguin compromís i sensibilitat envers l'educació dels infants culturalment diferents. Han d'oferir una atenció educativa que se centri en la persona singular de cada infant i en el seu projecte vital i escolar concret. Ha d'estar disposat a escoltar als alumnes minoritaris deixant de banda els esquemes culturals propis. També ha de tenir un tarannà professional reflexiu, d'autoanàlisi de la pròpia tasca educativa.

Els mestres i les mestres són els encarregats de preparar les propostes i activitats que es duran a terme a l'aula, i han de tenir present que aquestes han de satisfer les inquietuds, els interessos i les motivacions de tots els infants de l'aula. També han de tenir en compte que s'adaptin a tots els ritmes d'aprenentatge i donin el temps suficient per a tots els alumnes. Ha de reforçar els aspectes que cregui que els infants tenen més dificultats, donant més eines i estratègies per treballar-los. Resumint, és el docent l'encarregat de conduir el seu aprenentatge, i oferir tots els recursos possibles perquè els infants l'adquireixin.

2.5.2. Estratègies

2.5.2.1. Comunitats d'aprenentatge

Una de les estratègies per afrontar la interculturalitat són les comunitats d'aprenentatge. Segons Elboj, Puigdemívol, Soler i Valls (2002), les comunitats d'aprenentatge són un projecte de transformació social i cultural d'un centre educatiu i del seu entorn per aconseguir una societat per a tots, basada en l'aprenentatge dialògic i cooperatiu. És un model de centre participatiu obert a la comunitat, en el marc de l'escola inclusiva, per donar resposta de forma igualitària als reptes i necessitats que es plantegen en la societat actual.

Segons Essomba (2006), les comunitats d'aprenentatge persegueixen la transformació del context social en el qual estan. Són una alternativa en el camí de la igualtat, ja que proposen el diàleg amb tota la comunitat com a forma de relació entre les cultures i per superar les desigualtats i les exclusions. Té una forta relació amb les famílies dels infants, ja que hi són escoles participatives i que interaccionen amb tots els agents educatius.

2.5.2.2. Racons de treball

Una de les altres estratègies que s'utilitza molt a Educació Infantil per tractar la diversitat són els racons de treball. Treballar per racons en una escola, és una proposta que permet que els alumnes realitzin simultàniament diferents activitats d'aprenentatge. Són espais delimitats de l'aula on els infants poden treballar en petit grup o individualment i disposar del temps que necessitin.

Fer treball per racons permet a la mestra o al mestre de l'aula crear propostes que donin resposta a una gran varietat d'interessos, motivacions i ritmes d'aprenentatge. A més, també permet als infants afavorir la seva autonomia, ja que s'han de gestionar el temps i la feina i han d'adquirir responsabilitats amb el material i els companys. Com diu Sánchez (2008), en els racons podrem observar infants amb diferents característiques, agrupats en grups heterogenis, on la diversitat serà un aspecte enriquidor per a l'activitat.

2.5.2.3. Ambients d'aprenentatge

Els ambients són una altra estratègia que permet treballar simultàniament i amb una diversitat de nivells. Aquests consisteixen en uns espais delimitats que estan ambientats en relació amb el contingut que es pretén treballar, i on hi ha molta cura de l'estètica.

Des del Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària (2016), es diu que els ambients d'aprenentatge representen una organització on els infants construeixen el seu propi aprenentatge a partir del joc, la investigació i les relacions amb els companys. Aquesta estratègia respon a una línia metodològica que considera que tots els espais de l'escola són educatius.

2.5.2.4. Adquisició del llenguatge

Un dels grans reptes que suposa la diversitat cultural en una aula d'Educació Infantil és l'adquisició del llenguatge, ja que és en aquesta etapa quan els infants tenen els seus primers apropaments amb la lectura i l'escriptura. Segons Essomba (2006), quan els infants de famílies provinents d'altres països entren a l'etapa d'Educació Infantil, poden haver-hi dificultat lingüístiques de comprensió i expressió encara que en aquesta edat tinguin més plasticitat neuronal, i a vegades aquestes dificultats se segueixen mantenint en etapes posteriors.

Com diu Palomares (2010), la capacitat de parlar és una de les conquestes més importants dels humans i hi intervenen diferents factors que donen com a fruit l'adquisició i el desenvolupament del llenguatge. Uns d'aquests factors són els ambientals, ja que la influència de l'entorn és decisiva en aquest desenvolupament. El context sociofamiliar dels infants influeix en el ritme en què aprenen a parlar i dona lloc a diferències individuals molt marcades. En una escola on hi acudeixen molts infants de famílies procedents d'altres cultures, amb una llengua diferent de la local, aquest factor repercutirà en l'adquisició del seu llenguatge. Aquest autor també defensa que la imitació és una de les condicions indispensables en l'adquisició del llenguatge. La relació cara a cara amb l'adult afavoreix la capacitat imitativa de l'infant. És

per això que és indispensables que tots els mestres i les mestres de les escoles es comuniquin amb els infants de la seva aula en la llengua del país.

És molt important que en els centres amb un nombre elevat d'infants procedents d'altres cultures es dugui a terme una immersió lingüística. Segons Badia (2010), la immersió lingüística consisteix en un canvi de llengua de casa a l'escola, amb el consentiment de les famílies i sense necessitat que l'infant abandoni la seva llengua d'origen. És a dir, l'alumnat, que té una llengua familiar determinada, és escolaritzat de manera total en una nova llengua diferent de la que utilitza habitualment a casa, en el nostre cas és el català. L'aprenentatge de la lectura i l'escriptura es realitzarà en aquesta nova llengua. Es considera que es fa immersió dels 3 als 8 anys, aprofitant que en aquesta etapa els infants tenen una ment absorbent per aprendre llengües. Aquest concepte de ment absorbent elaborat per Montessori (1986), defensa que els infants tenen de manera natural una ment capaç d'absorbir coneixements i el poder d'instruir-se a ells mateixos, d'aquesta manera van adquirint les irregularitats i les construccions sintàctiques del llenguatge d'una manera inconscient. Com bé diu Llevot (2004), la immersió lingüística és un projecte educatiu que immergeix l'alumne des del primer moment de la seva vida escolar en la llengua local quan no és la llengua materna amb la metodologia més adequada.

És necessari que es dugui a terme aquesta immersió perquè "La llengua és el vehicle pel qual es realitza l'aprenentatge de gairebé totes les matèries: bona part dels continguts es vehiculen per mitjà del llenguatge." (Badia, 2010, p.23).

2.5.3. Relació amb les famílies

La família és el primer agent socialitzador amb el qual tenen contacte els infants en néixer. Aquesta ha d'estar present en la seva educació i desenvolupament, i amb continu contacte i col·laboració amb l'escola. La relació entre les famílies i l'escola és un aspecte important que s'ha de tenir en compte, ja que influeix directament a l'infant que es troba a l'aula. Com esmenten Collet i Tort (2014) els mestres i les famílies han de tenir vincles de qualitat per afavorir la igualtat d'oportunitats, l'equitat i el benestar i bon clima del centre. Penso que el paper de les famílies és fonamental en l'aprenentatge dels infants i que és necessari que juntament amb els mestres dugin a terme un aprenentatge conjunt per formar a l'infant. A més, per afavorir la inclusió de totes les cultures dels infants de l'aula, les famílies són les que millor coneixen els seus costums i les que poden ajudar a fer-los visibles a la resta de companys i al docent.

Segons Llevot (2004), la col·laboració i participació de les famílies és clau per satisfer les necessitats individuals i tenir en compte les diferències culturals dels infants. Per assolir-la hi ha d'haver una comunicació de la informació sobre el centre, mantenir un contacte diari, visites al centre, representació dels pares als òrgans de govern, participació en les sortides i activitats a l'aula.

Per resumir aquest punt, Forest i García (2006) diuen que tothom que s'ocupi de l'educació d'un infant té dret a comunicar-se i dur a terme un treball de manera conjunta amb la resta de les persones que hi participen i hi col·laboren. Aquesta comunicació entre tots els agents educatius és fonamental per a dur a terme una educació de qualitat i de manera conjunta.

En definitiva, aquest segon apartat del marc teòric destaca la importància que té el paper del docent en l'aula, ja que és un agent educatiu clau en el procés d'aprenentatge dels infants, i és l'encarregat de transmetre valors i respecte. També s'han exposat diferents estratègies, tant en l'àmbit de centre com d'aula, per fer front a la interculturalitat. I per últim, un aspecte fonamental en totes les escoles, que és la relació amb les famílies.

2a Part

3. Aplicació pràctica

3.1. Metodologia

Aquesta recerca pretén conèixer i analitzar com és la realitat en una aula de Segon Cicle d'Educació Infantil amb un nombre elevat d'infants procedents d'altres cultures. En aquest cas es vol observar què reptes suposa la interculturalitat en un centre de màxima complexitat, i quin és el paper del mestre o la mestra, les estratègies que utilitza i la relació que hi ha amb les famílies dels infants.

La meua investigació segueix una metodologia descriptiva qualitativa, perquè se centra en la descripció dels fets observats per interpretar-los i comprendre'ls en el context global on succeeixen amb la finalitat d'explicar-los. Aquest treball es troba dins del paradigma interpretatiu, ja que es dóna èmfasi a la descripció i comprensió de les accions educatives que es realitzen per atendre al repte de la interculturalitat.

El mètode utilitzat és l'estudi de cas, segons Stake (1998) un estudi de cas pretén entendre la complexitat d'un cas particular i singular, que tingui un interès especial en si mateix, on es busca veure la interacció que té amb el seu context. Vaig escollir realitzar les observacions i les entrevistes a l'Escola Els Quatre Vents de Canovelles, perquè és una escola de màxima complexitat amb un nombre elevat d'infants procedents d'altres cultures. A més, són una comunitat d'aprenentatge que té molta relació amb les famílies dels infants, i duen a terme racons, ambients i segueixen la pedagogia Reggio Emilia.

3.1.1. Instruments de recollida d'informació

Els instruments de recollida d'informació que he utilitzat per realitzar aquest treball són els següents. He escollit realitzar-ne tres, per poder obtenir més informació procedent de diferents fonts per després poder-la analitzar i obtenir diferents visions del mateix tema.

3.1.1.1. Observació

Per poder conèixer la realitat d'aquesta escola, el primer que s'ha de fer és viure-la. Per poder tenir aquest contacte directe amb els mestres i els infants vaig realitzar sis observacions a l'aula de P5B.

L'observació és una tècnica de recollida de dades que segons Blatxer, Hughes i Tight (2008) consisteix en el fet que l'investigador observi, anoti i analitzi els esdeveniments d'interès. En aquest cas he realitzat una observació naturalista, ja que he observat el dia a dia d'una aula de P5 sense controlar les variables de l'ambient, i he intentat no alterar el curs normal dels fets, tot i que he ajudat i he participat en tot el que m'ha demanat la tutora de l'aula. Aquesta observació ha sigut no estructurada perquè he anat anotant tot el que succeïa sense establir unes pautes de registre.

Totes les observacions han estat recollides en un diari de camp, realitzat de forma manual, que és un instrument personal de descripció i anàlisi del procés viscut. Aquest conté informació sensible del centre i dels alumnes (mantenint el seu anonimats) i és per això que no està afegit als annexes.

3.1.1.2. Entrevista

Per poder obtenir informació sobre el centre i l'aula, a part de les observacions, he realitzat dues entrevistes. Una a la tutora de l'aula de P5 en la qual he realitzat les observacions, i l'altra a la directora del centre. Aquestes entrevistes completes es troben adjuntes en els annexes.

L'entrevista és una tècnica de recollida de dades que segons Brunet, Pastor i Belzunegui (2002) tracta d'una conversació on hi ha un procés d'interacció social en una situació interpersonal entre l'entrevistat i l'entrevistador que pretén arribar al coneixement objectiu d'un problema, encara que aquest sigui subjectiu. L'entrevistador és l'encarregat d'enregistrar i afavorir la producció d'un discurs lineal sobre un tema definit en el marc de la investigació.

En aquest cas les dues entrevistes realitzades són de preguntes obertes, que segons López i Deslauriers (2011), es fan preguntes que han estat redactades

prèviament i segueixen un ordre, però permeten contestar lliurement dins del marc de la pregunta que s'ha fet.

3.1.1.3. Anàlisi documental

Per poder entendre l'organització i el funcionament del centre també he fet una anàlisi documental del Projecte de Centre, del Projecte Lingüístic i del Projecte de Convivència.

3.1.2. Aspectes ètics de la recerca

En tot el procés de disseny i de desenvolupament del treball, s'han tingut en compte els aspectes ètics. Des del primer contacte amb l'Escola Els Quatre Vents, els vaig informar de la finalitat de les observacions i de les entrevistes, i em van donar el seu consentiment per utilitzar tota la informació que pogués recollir. El primer contacte amb ells va ser una entrevista amb la directora, en la qual vam estar parlant en què consistia el meu Treball de Final de Grau, i quins aspectes recolliria en les observacions i les entrevistes, sempre mantenint l'anonimat dels infants i de les mestres. Em van fer firmar un paper de voluntariat, i vam acordar que mentre estigués fent les observacions a l'aula, també ajudaria i participaria en tot el que la tutora de l'aula necessites.

Pel que fa a les imatges, em van comunicar que podria fer fotografies, però que no hi sortissin la cara dels infants. Aquestes, seguint també els objectius de la meva recerca, anirien enfocades en plasmar les estratègies i les propostes que realitzaven a l'aula de P5B i en els espais del centre.

3.2. Context de la investigació

3.2.1. Descripció del centre

- **Context**

L'Escola Els Quatre Vents és un centre de titularitat pública constituït com a Comunitat d'Aprenentatge, situat a Canovelles. Aquesta població té uns 16.300 habitants i està situada a la comarca del Vallès Oriental, dins de la província de Barcelona. En aquesta població hi ha hagut un augment de la demografia a causa de l'arribada de famílies extremenyas i andaluses en un passat, i actualment de famílies marroquines, africanes i sud-americanes, el que causa que l'ús del català al carrer sigui minoritari. L'Escola està situada a prop de les Rondes i del polígon Congost, i tot hi està allunyada del centre, està a prop d'alguns blocs de pisos i cases unifamiliars.

Un dels aspectes a destacar d'aquest centre, és que és una escola de màxima complexitat. El Departament d'Ensenyament¹, per confeccionar el llistat de centres educatius de màxima complexitat socioeconòmica, té en compte els següents indicadors:

- Que les famílies dels infants tinguin un nivell baix d'instrucció.
- Que les famílies dels infants ocupin llocs de treball de baixa qualificació professional.
- Que hi hagi un percentatge significatiu de famílies perceptores de la renda mínima d'inserció.
- Que hi hagi un percentatge elevat de famílies en situació d'atur.
- Que hi hagi un percentatge elevat d'infant amb necessitats educatives específiques.
- Que hi hagi un percentatge elevat d'infants nouvinguts.

L'Escola Els Quatre Vents de Canovelles és un centre de màxima complexitat perquè compleix amb aquests indicadors, ja que es troba en un entorn social i econòmic desfavorit. A causa d'això, tenen una plantilla amb dos mestres més per poder fer la sisena hora, ja que necessiten més suport. També reben

¹ Aquesta informació està extreta de la Resolució ENS/906/2014, de 23 d'abril, publicada al DOGC núm. 6613, de 30.4.2014.

assessorament per part de l'Equip d'Assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) i de serveis socials.

El centre acull a 418 alumnes des dels tres anys fins als dotze, imparteix els nivells educatius de Parvulari i Educació Primària. Pel que fa al percentatge cultural de l'escola és de 57,80% d'alumnes d'origen estranger, 11,75% d'alumnes de cultura gitana i 30,46% d'alumnat autòcton. Actualment és una escola de dues línies en tots els cursos, que des del curs 2014-2015 fan la sisena hora.

- **Història**

En la pàgina web del centre s'explica que el projecte de l'escola es va presentar el 25 de març de l'any 2006 i s'hi van matricular 52 alumnes, 44 de P3 i 8 d'un grup mixt de P4-2n. L'Escola es va inaugurar el 16 de desembre de l'any 2006 i des dels seus inicis es va constituir com a Comunitat d'Aprenentatge. Durant aquell mes hi va haver un augment de matrícula del grup mix i aquest es va desdoblar en P4-P5 i 1r-2n.

Al principi el centre estava format per tres mòduls prefabricats, i no va ser fins a l'any 2017-18 que es va construir l'edifici actual del centre, i es va inaugurar a l'inici del curs 2018-19. Aquest edifici consta de 18 aules grans, un menjador, una aula de música i una d'anglès, diferents aules de desdoblament, una biblioteca i una sala de psicomotricitat. A més tenen dos patis, un per Educació Infantil i un per Educació Primària amb una pista poliesportiva.

- **Organització**

L'organització de l'alumnat és per edat, s'agrupen en tres comunitats. La comunitat de petits que inclou P3, P4 i P5, la comunitat de mitjans que inclou 1r, 2n i 3r i la comunitat de grans que inclou 4t, 5è i 6è. Per formar els grups classe tenen en compte el nombre de nens i de nenes, els mesos de naixement, la seva assistència a l'escola bressol i la coneixença d'alguns dels alumnes. Quan els infants passen d'una comunitat a l'altra, fan una barreja de grups.

La línia metodològica que segueixen a Educació Infantil inclou el treball per racons, ambients i la metodologia Reggio Emilia per tal que l'aprenentatge sigui vivencial i s'afavoreixi la igualtat d'oportunitats. En tots els cursos treballen sense llibres de text i es realitzen centres d'interès i projectes, grups interactius de llengua i matemàtiques i tertúlies literàries on poden participar les famílies dels infants.

- **Trets d'identitat del centre**

En el Projecte Educatiu, el centre es defineix com a una escola pública catalana que ha escollit ser Comunitat d'Aprenentatge, això requereix que sigui participativa i interaccioni amb tots els agents educatius. El diàleg i la cohesió d'aquests són les eines essencials per a la convivència i la resolució de conflictes. És una escola aconfessional vinculada amb la cultura tradicional catalana, ja que és aquesta la que es pren com a base, i acull i respecte a les diferents cultures que hi conviuen i a les diferents maneres de pensar. És coeducadora i potencia la inclusivitat, respectant tota la diversitat de l'alumnat i aprofitant aquestes diferències per enriquir l'aprenentatge.

3.2.2. Descripció de l'alumnat

L'aula on he realitzat les observacions és la de P5B, aquesta acull a 22 alumnes, 13 nens i 9 nenes. En aquest grup hi ha una molta varietat de nivells respecte a ritmes d'aprenentatge i també a l'adquisició del llenguatge, el que implica que les propostes que es duen a terme tinguin una varietat de nivells i deixin el temps que necessiten tots els infants. També es posa molt èmfasi en fer activitats per ampliar el vocabulari i millorar la seva comprensió lingüística. L'aula està formada per un grup heterogeni, on hi ha present una gran diversitat cultural, sobretot de nens i nenes sud-americans, magrebins i subsaharians. Encara que la majoria dels infants són nascuts aquí, excepte un nen que acaba d'arribar i està en procés d'adaptació, cap d'ells és catalanoparlant, i tots són castellanoparlants. La tutora de l'aula descriu als seus alumnes com un grup cohesionat que sap treballar en equip, que ho comparteix tot i s'ajuden entre ells.

3.2.3. Descripció de l'aula

L'aula de P5B està situada a la planta baixa del centre en la zona d'Educació Infantil per tal de poder accedir des del pati durant les entrades i sortides amb les famílies. L'aula és bastant gran i té uns finestrals que permeten que entri la llum natural de l'exterior, al costat d'aquests finestrals es troba l'entrada al lavabo.

Al centre de l'aula hi ha tres agrupacions de taules amb sis o vuit cadires cadascuna (Imatge 1), que és la zona habitual de treball, encara que es canvia la seva distribució durant els racons i els ambients. En aquesta zona els infants també hi esmorzen abans de sortir al pati. A la part esquerra de l'aula (Imatge 2), mirant des de la porta d'entrada hi ha una gran pissarra, una porta que connecta amb l'altra aula de P5, i una pica amb els gots dels infants i les seves tovalloles. Tant a les taules com a la pissarra i trobem l'abecedari i la recta numèrica, juntament amb documentació sobre els reglets que utilitzen per fer matemàtiques. Al costat de la pissarra hi ha la llista dels alumnes, els càrrecs de l'aula, els dies de la setmana, un calendari i la dita del mes corresponent.

*Imatge 1. Part central de l'aula amb taules
Font: Autoria pròpia*

*Imatge 2. Part esquerra de l'aula amb la pissarra
Font: Autoria pròpia*

Sota dels finestrals que donen al pati, està tot el material per fer joc simbòlic, construccions i els jocs de taula (Imatge 3). En els mateixos finestrals s'hi troba una zona d'art (Imatge 4), on van penjant fotografies dels autors i les obres que treballen cada trimestre.

Imatge 3. Material de joc simbòlic i construccions

Font: Autoria pròpia

Imatge 4. Zona d'art dels finestrals

Font: Autoria pròpia

A la part esquerra de l'aula hi ha una petita biblioteca, l'ordinador i els calaixos dels infants per guardar les seves activitats. També hi ha papereres de diferents colors amb uns cartells a sobre que tenen dibuixos del que s'ha de tirar a cadascuna, ja que aquesta escola es defineix en el seu Projecte Educatiu com a respectuosa amb el medi ambient, i hi treballen molt el reciclatge.

Per últim, a la paret de davant dels finestrals es troben dues zones diferenciades de llengua i matemàtiques amb taules i cadires, separades amb una prestatgeria on es troba tot el material. Hi ha documentació a les parets amb informació de les respectives àrees. Un taulell dels oficis on es penjarà tota la informació relacionada amb el projecte del trimestre, on també hi participen les famílies. També hi ha una burra que utilitzen com a penjador per les jaquetes dels infants, ja que es pot moure per l'aula i la poden treure fora durant el pati.

Imatge 5. Part de davant dels finestrals

Font: Autoria pròpia

A l'hora de posar cartells o documentació a l'aula, busquen que hi hagi molta imatge, per tal que els infants que no sàpiguen les paraules, puguin saber-les a través de les imatges.

4. Recollida i anàlisi de dades

A l'hora de realitzar la recollida i l'anàlisi de dades un cop fetes les entrevistes, les observacions i l'anàlisi de documents, vaig observar que el volum d'informació que tenia era molt elevat. Si no buscava una manera d'organitzar-la abans de redactar l'anàlisi, faria doble feina cada cop que hagués de buscar la informació de cada tema. És per això que vaig decidir realitzar primer un buidatge de dades mitjançant una taula. En aquesta taula vaig establir en l'eix horitzontal, els temes que analitzaria profundament en l'apartat següent. Aquests els vaig extreure dels objectius mencionats en la introducció de la recerca, i tenint en compte que els hagués pogut observar a través de tots els instruments de dades (col·locats en l'eix vertical de la taula) per poder-los comparar i analitzar des de diferents perspectives.

4.1. Buidatge de dades

Per realitzar el buidatge de dades de les entrevistes, les sis observacions i els documents del centre, que són el Projecte Educatiu de Centre, el Projecte Lingüístic i el Projecte de convivència, he elaborat la següent taula.

	Entrevistes	Observacions	Documents
Visió de la diversitat cultural	<ul style="list-style-type: none">• És una riquesa.• És la realitat.• Oportunitat de fer una transformació social.• Et fa conèixer altres realitats diferents.• Suposa un repte del qual aprens molt.	<ul style="list-style-type: none">• Donen importància a les anècdotes dels infants.• Analitzen les dificultats que tenen els infants i les reforcen amb diferents matèries (teatre, traç i	<ul style="list-style-type: none">• Acollir i respectar la diversitat.• Conèixer i entendre les diferents maneres de pensar.• Convivència i enriquiment entre diferents cultures.

	<ul style="list-style-type: none"> • Veus un avanç molt gran en els infants. 	<p>consciència fonològica).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Celebració anual de les festes més assenyalades de diverses cultures i de la Diada multicultural.
<p>Paper del docent</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Normalitzar i acollir la diversitat. • Aprofitar i enriquir-se de la diversitat. • Tenir una ment oberta i estar receptiva. • Controlar que els infants tinguin les necessitats bàsiques cobertes. • Treballar al 150%. 	<ul style="list-style-type: none"> • Preparen propostes que permeten la varietat de nivells. • Resolució de conflictes. • Assegurar-se de què porten els esmorzars i el material. 	<ul style="list-style-type: none"> • Moments per realitzar atenció individualitzada amb els infants. • Resolució de conflictes potenciant la conversa i el diàleg. • Registrar l'assistència dels alumnes. • Informar de la manca de condicions de salut i higiene dels infants. • Preparar les adaptacions necessàries tenint en compte la

			diversitat de l'alumnat.
Reptes i dificultats que suposa la interculturalitat	<ul style="list-style-type: none"> • Infants de nivell sociocultural baix. • Alguns infants no tenen les necessitats bàsiques cobertes. • Hi ha infants amb situacions complicades a casa. • Entren a P3 amb poc bagatge. • Molta varietat de nivells i ritmes d'aprenentatge. • L'aprenentatge del català és més lent. • La comunicació és difícil a vegades. 	<ul style="list-style-type: none"> • A vegades els infants no entenen el que se'ls explica. • Acaben les propostes amb temps molt diferents. • Hi ha nivells molt diferents en matemàtiques i llengua. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ús minoritari del català. • Varietat de nivells i ritmes d'aprenentatge. • Controlar que les necessitats bàsiques dels infants estiguin cobertes.
Estratègies	<ul style="list-style-type: none"> • Assessorar-se i demanar ajuda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Treballen per ambients i racons. 	<ul style="list-style-type: none"> • Són una comunitat d'aprenentatge.

	<ul style="list-style-type: none"> • Parlar-los sempre en català. • Utilitzar les cançons. • Aplicar el que aprenen en grups anteriors. • Projectes per millorar la llengua. • Tenen mitja dotació d'aula d'acollida (un mestre a mitja jornada). 	<ul style="list-style-type: none"> • Fan grups partits. • Treballen molt el vocabulari i la comprensió. • L'aprenentatge és manipulatiu i vivencial. • Fan teatre per millorar el llenguatge. • Aprofiten les rutines per aprendre llengua i matemàtiques. • Molta importància a la consciència fonològica. 	<ul style="list-style-type: none"> • Immersió lingüística en català. • Activitats d'aprenentatge multinivell (ambients). • Treball amb grups reduïts. • Treballar sense llibres de text. • Aprenentatge vivencial i manipulatiu. • Fer activitats per millorar l'expressió i la comprensió oral (teatre). • Fer grups interactius i tertúlies dialògiques.
<p>Relació amb les famílies</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Acollir a les famílies. • Establir un vincle. • Assegurar-se de què les necessitats bàsiques estiguin cobertes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mantenen un contacte diari durant les entrades i sortides. • Adapten els horaris de les entrevistes a les famílies. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mantenir una relació periòdica amb les famílies. • Reunions amb les famílies. • Comunicació dels objectius, activitats i

	<ul style="list-style-type: none"> • Buscar la manera de comunicar-s'hi. • Fer-les participar en l'educació dels seus fills i filles. • Es fan actuacions educatives amb la comunitat. • Festa de la Diada multicultural. 		<p>resultats a les famílies.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Entrevistes amb les famílies. • Invitació de tota la comunitat educativa a fer voluntariat. • Obertura de les festes a les famílies. • Participació conjunta amb els deures.
--	---	--	--

Taula 1. Buidatge de dades

Font: Autoria pròpia

4.2. Anàlisi de dades

Per fer l'anàlisi de dades m'he basat en la informació recollida en la taula de buidatge que inclou les entrevistes, les observacions i l'anàlisi documental. He agrupat els temes del quadre seguint els objectius de la recerca, i he elaborat tres grans eixos que són la visió i rol del docent, les estratègies i propostes per tractar la interculturalitat i la relació amb les famílies.

4.2.1. Visió i rol del docent

Pel que fa a la visió i rol del docent, en aquest punt he agrupat la informació sobre la visió que es té de la diversitat cultural i quin és el rol que ha de tenir el docent a l'aula. Com he mencionat en el marc teòric, segons Llevot (2004) la diversitat cultural està present a les escoles, i aquestes han d'acollir-la i respectar-la, integrant a tots els infants i a les seves famílies. S'ha de veure la diversitat com una font de coneixement i enriquiment, i s'ha de donar les mateixes oportunitats a tots els alumnes. La directora del centre va posar paraules a aquesta idea, em va dir que és la realitat que tenen i que n'han d'extreure el màxim profit, ja que la diversitat cultural és una riquesa. A més, la veuen com una oportunitat de transformació social del centre, del barri i fins i tot del municipi.

En els documents del centre es diu explícitament que és una escola que té en compte la diversitat cultural i que l'acull i la respecta, ja que es pretén conèixer i entendre les diferents maneres de pensar dels infants i les seves famílies. Tal com també s'esmenta en el marc teòric, segons Quintana (2004) s'ha de conviure amb totes les cultures i veure-les com a una font d'enriquiment i de coneixement, i és exactament això el que fan. La tutora de l'aula em va comentar durant l'entrevista que no és qüestió d'ensenyar, sinó d'acollir i aprendre de les diferents realitats dels infants que componen l'aula. Per tal d'incloure a tothom a la comunitat educativa se celebren de manera anual festes assenyalades d'altres cultures i al mes de maig tenen tradició de celebrar la Diada multicultural. La directora del centre em va explicar que aquesta festa està organitzada per la integradora social, la direcció, l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA) i els representants de les diferents cultures i va destinada a tota la comunitat. Aquesta celebració

consisteix que durant el matí, amb la participació de les famílies, comparteixen menjars de les diferents cultures. I a la tarda, fan una representació artística de cada cultura amb mostres de dansa i cants.

Per a la mestra a qui vaig realitzar l'entrevista, la diversitat cultural és l'atractiu de l'escola, ja que dóna lloc a la coneixença d'altres realitats diferents, i et permet acollir-les i aprendre'n d'elles. Tot i dir-me que suposa un gran repte i que s'ha de ser molt constant, després pots veure que els infants que en un inici estaven per sota del nivell d'una escola que no sigui de màxima complexitat, al final també acaben assolint els objectius, encara que necessitin més temps. L'important és adaptar-se als alumnes i donar-los les eines que necessitin. Durant la meua estança a l'aula de P5B vaig observar com s'acollia a tots els infants de l'aula i se'ls donava importància quan explicaven anècdotes sobre les seves cultures i famílies, o sobre el seu menjar. Haig de reconèixer que hi havia aspectes que mai havia observat i em van sobtar, com veure a infants esmorzant entrepans de lleties, o que m'expliquessin com les seves mares havien fet aquelles coques típiques de la seva cultura.

En tot moment vaig tenir la sensació que des de l'escola havien fet un treball molt profund per analitzar les dificultats que tenien els infants del centre, i s'havien reforçat amb diferents matèries que no he vist que es duguin a terme en altres escoles. Per tal de millorar el llenguatge, que com he pogut veure des de tots els instruments de recollida de dades, és un dels hàndicaps del centre, ja que l'ús del català és minoritari. Es duen a terme les assignatures de teatre i consciència fonològica i es realitzen projectes que garanteixen el treball de la llengua oral, la comprensió lectora i l'expressió escrita, que explicaré més detingudament en l'apartat d'estratègies i propostes per tractar la interculturalitat. Aquestes permeten que els infants, d'una manera més vivencial i manipulativa, reforcin la seva expressió i comprensió oral.

En el marc teòric podem observar com segons Feu (2009), els mestres han d'aprendre de les vivències dels infants que tenen a l'aula, el que també inclou les seves procedències i cultures. El docent té un paper fonamental a l'hora de transmetre els valors i les actituds per a respectar i integrar a totes les cultures. És aquest el que ha de donar a conèixer i valorar les cultures

que hi ha presents a l'aula. Els mestres han de ser persones sensibles i disposades a escoltar, i han de disposar de les eines necessàries per resoldre els conflictes que es puguin crear. Vaig poder veure aquesta teoria durant les observacions, ja que durant diverses conversacions amb la mestra vaig poder observar com coneixia a la perfecció als alumnes que integraven la seva aula. Els transmetia un respecte i l'oportunitat de donar a conèixer i compartir el que ells necessitessin, sobre ells o sobre les seves cultures.

El primer aspecte que vull destacar sobre el rol del docent, relacionat amb el punt anterior sobre la visió que es té de la diversitat, és el que em va comentar la tutora de l'aula, i és que els mestres han de normalitzar-la i acollir-la i no fer diferències entre els infants. Han d'enriquir-se d'aquesta diversitat i tenir una ment oberta i reflexiva davant de les realitats diferents i que no coneixen. Durant les observacions vaig poder veure com la mestra preparava propostes que permetien una varietat de nivells i que cada infant disposés del temps necessari, així tenia en compte la diversitat i donava als seus alumnes les mateixes oportunitats d'aprenentatge, algunes d'aquestes propostes i estratègies multinivell es troben explicades en el següent punt de l'anàlisi. Des dels documents del centre s'explicita que el docent ha de tenir moments per realitzar una atenció individualitzada amb els infants, per tal d'atendre millor a les seves necessitats i conèixer profundament als seus alumnes. Tant a través de les observacions com en els documents he pogut observar que posen molt èmfasi en la resolució de conflictes, i que utilitzen les eines de la conversa i el diàleg. En l'aula de psicomotricitat, on hi sol haver molt moviment que a vegades ocasiona conflictes, hi ha un espai amb coixins on els infants es poden calmar i parlar, primer sense un mestre, del conflicte que hagin tingut. S'intenta que el resolguin ells de manera autònoma mitjançant la conversa, i si no s'arriba a una resolució, hi participa també el docent.

Mitjançant els tres instruments de recollida de dades he observat que un aspecte que es té molt en compte en aquesta escola, a causa de la realitat socioeconòmica de les famílies, és que els infants tinguin les necessitats bàsiques cobertes. Es duen a terme registres d'assistència, es controla que portin l'esmorzar i el material necessari i s'informa si hi ha manca de condicions de salut i higiene.

4.2.2. Estratègies i propostes per tractar la interculturalitat

En aquest apartat d'estratègies i propostes per tractar la interculturalitat, he agrupat la informació sobre els reptes i les dificultats que suposa la interculturalitat en un context escolar, i quines estratègies fan servir en aquest centre per afrontar-les.

El primer repte que hi ha, pel fet que és una escola de màxima complexitat, és que la majoria de les famílies dels infants són d'un nivell sociocultural baix. Tant des de l'entrevista amb la tutora com en els documents del centre, un dels aspectes a destacar és que han de controlar que les necessitats bàsiques dels infants estiguin cobertes, ja que hi ha alguns infants que tenen situacions complicades a casa. Vaig observar com a l'aula tenien diferents llistats per anotar tots aquests aspectes. Pel que fa a l'estratègia que utilitzen per fer front a aquest repte en l'àmbit de centre, és que aquesta escola va decidir des dels seus inicis ser una comunitat d'aprenentatge, que tal com he pogut observar en el marc teòric segons Elboj, Puigdelívol, Soler i Valls (2002) és una de les principals estratègies per afrontar la interculturalitat i que fa participar a tots els agents educatius en l'aprenentatge dels infants. La directora del centre em va comentar durant l'entrevista que el fet de ser una comunitat d'aprenentatge els permet tenir l'oportunitat de fer una transformació social de l'entorn i que intenten avançar cap a estratègies per a la cohesió social i per a millorar el clima escolar i el contacte amb els infants i les seves famílies. El seu objectiu principal és l'èxit educatiu de tot l'alumnat i la millora de la convivència. Tenen en compte les necessitats i les realitats de les famílies que integren l'escola i intenten realitzar un treball conjunt amb totes les entitats de l'entorn de l'escola per garantir que es cobreixin les necessitats dels alumnes.

Com m'ha comentat la directora del centre durant l'entrevista i com he mencionat en el marc teòric, segons Essomba (2006) un dels grans reptes en aquests centres és l'adquisició del llenguatge, a causa que a vegades hi ha dificultats lingüístiques de comprensió i expressió amb la llengua catalana. Això es deu a l'ús minoritari del català, ja que la majoria dels infants només l'utilitzen en el context escolar. Això provoca que l'aprenentatge del català sigui més lent que en una escola que no sigui de màxima complexitat, i que

als infants a vegades els costi entendre el que se'ls proposa a l'aula. Per millorar l'ús del català, el centre duu a terme la immersió lingüística en català, i aquesta passa a ser la llengua de comunicació a l'escola. En el marc teòric podem observar que com diu Badia (2010) la immersió lingüística també influeix en el seu aprenentatge d'altres matèries, ja que l'adquireixen a través del llenguatge. Per fer front a les dificultats lingüístiques de comprensió i expressió oral amb la llengua catalana, l'escola ha establert franges horàries per realitzar teatre i consciència fonològica, a part d'aprofitar totes les rutines i el dia a dia per reforçar tant la llengua com les matemàtiques. Durant la meua estada a l'escola vaig poder presenciar diverses sessions de teatre, on els alumnes preparaven una obra sobre contes popular que durien a terme davant de les famílies en un teatre. Vaig observar com tots els infants, els quals no havia sentit parlar en català, deien les seves frases amb aquesta llengua i gaudien quan interpretaven. A més, com a un altre recurs per millorar el llenguatge, la directora del centre em va explicar que duen a terme diversos projectes en les diferents etapes educatives amb els que pretenen millorar els resultats. Aquests consisteixen en realitzar racons de llengua en alguns cursos amb dos docents a l'aula. Una sessió de mitja hora o una hora d'úsos de la llengua oral; ortografia, dictat i lèxic a la setmana i una altra d'expressió i comprensió oral als cursos compresos entre 3r i 6è de primària. Un pla lector on es vol millorar i desenvolupar la comprensió lectora, el gust per la lectura i l'agilitat visual, en els cursos compresos entre 2n i 6è de primària. En unes de les propostes on es pot observar el treball conjunt i la participació de les famílies són en els grups interactius i en les tertúlies dialògiques, on es desenvolupa el gust per llegir i es potencia l'expressió i comprensió oral i escrita. Un altre recurs que em va explicar la mestra de l'aula de P5B durant l'entrevista que funciona molt bé sobretot en les aules de P3, és la cançó, ja que encara que els infants no t'entenguin, és un llenguatge universal.

Un altre repte que sorgeix, i que he pogut extreure des dels tres instruments de recollida de dades, és que a l'aula hi ha molta varietat de nivells i ritmes d'aprenentatge. Els infants solen entrar amb poc bagatge a P3, i a cada alumne li porta un temps diferent l'aprenentatge dels diferents continguts. Ho vaig poder observar d'una manera destacable a matemàtiques i a llengua,

ja que els nivells d'escriptura eren molt diversos, i a les hores de matemàtiques hi havia nens que no sabien fer servir els reglets correctament. Com es menciona en l'apartat de marc teòric, segons Carbonell (2017) les mesures d'atenció a la diversitat han d'estar orientades a respondre a les necessitats educatives dels infants i els han de permetre assolir els objectius proposats a cada etapa. És per això que en l'àmbit d'aula es duen a terme moltes estratègies per tal que tots els infants assoleixin els objectius establerts. Mitjançant les observacions i l'anàlisi dels documents, he pogut extreure que un dels aspectes destacables és realitzar activitats d'aprenentatge que siguin multinivell i que atenguin a tots als ritmes d'aprenentatge. Per això duen a terme ambients i racons, ja que com s'explica en el marc teòric segons el Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària (2016), aquestes propostes permeten un treball simultani, de manera individual o en petit grup on els infants construeixen el seu propi aprenentatge a partir del joc, la investigació i la relació amb els companys. Pel que fa als ambients, els duen a terme en l'etapa d'Educació Infantil els dimecres i els divendres al matí, i barregen a tots els infants de la comunitat de petits. Hi ha vuit ambients distribuït en les diferents aules, al passadís i a l'aula de psicomotricitat, i en cadascun d'ells hi ha un mestre. Aquests ambients són la botiga, els metges, les disfresses, investiga, toca-toca, *playmobils*, els mecànics i la caseta. Aquesta proposta és de lliure elecció, i són els alumnes els que escullen en quin espai volen estar, ho fan mitjançant unes pinces que estan col·locades a l'entrada de cada ambient. Només podran entrar si hi ha una pinça disponible, i cada vegada que canvien d'espai deixaran la pinça d'un ambient, i agafaran la de l'altra. L'estratègia dels racons, la duen a terme tres dies a la setmana, els dilluns, els dimarts i els divendres, en les hores de llengua, art i matemàtiques i només es troben a l'aula els infants del grup classe. Aquests racons, igual que els ambients, són de lliure elecció, i la manera que utilitzen perquè els infants s'autoregulin quants alumnes poden estar en cada racó és a través del nombre de cadires, només poden anar a un racó si hi ha una cadira lliure, i si no s'han d'esperar. Les propostes que duen a terme són manipulatives, tant en matemàtiques que utilitzen els reglets, com en art o llengua, que utilitzen diferents materials que van canviant durant les setmanes. A partir dels mateixos instruments de recollida de dades, també he observat que en diverses matèries com en

anglès, música, matemàtiques i llengua, treballen en grups reduïts o s'incorpora un altre docent a l'aula, per tal de poder dur a terme una atenció més personalitzada i atendre a tots els infants.

Per últim destacar que treballen sense llibres de text, de manera que tot l'aprenentatge és vivencial i manipulatiu, i el docent pot adaptar els continguts als diferents grups-classe. Pel que fa al docent, la tutora de l'aula em va comentar durant l'entrevista que, si en algun moment ho necessita, pot demanar ajuda i assessorar-se tant amb els companys de l'escola com amb serveis externs, i aplicar tots els coneixements que s'han adquirit amb grups anteriors.

4.2.3. Relació amb les famílies

L'últim apartat que forma part de l'anàlisi de dades és la relació que té el centre educatiu amb les famílies. Com s'esmenta en el marc teòric, Collet i Tort (2014) defensen que és molt important que l'escola tingui bona relació amb les famílies dels infants i que es dugui a terme un aprenentatge de manera conjunta tenint en compte a tots els agents que participen en la seva educació.

En l'àmbit de centre, en ser una comunitat d'aprenentatge, rep la implicació de tota la comunitat i obren l'escola a tothom, això permet que tant els familiars com els altres agents educatius puguin realitzar voluntariat. El centre convida a les famílies, a participar en diverses actuacions educatives. La directora del centre em va explicar durant l'entrevista que les més destacades consistien a dur a terme grups interactius i tertúlies literàries dialògiques amb els infants, formació de familiars, prevenció dialògica de conflictes mitjançant el diàleg que es genera en la interacció amb els altres i la biblioteca tutoritzada.

Tenint en compte la diversitat cultural que forma part de la realitat d'aquesta escola, les festes que se celebren al centre, com ja he mencionat en el primer apartat de l'anàlisi, també van destinades a les famílies dels infants, on hi participen en varies compartint aspectes de cada una de les cultures que integren la comunitat. Aquesta diversitat a vegades també produeix que hi hagi dificultats amb la comunicació amb les famílies. La directora del centre

em va comentar que quan no es poden fer entendre amb una família, busquen la manera més ràpida per solucionar-ho, que sol ser que algun altre membre de la família o la família d'un altre infant faci de traductor. Si no, des de l'Ajuntament i el Departament d'Ensenyament els proporcionen un traductor per via telefònica o poden recórrer a la mestra d'àrab que tenen en els Plans Educatius d'Entorn de l'Ajuntament.

A partir de l'entrevista, les observacions i l'anàlisi de documents he pogut observar que donen molta importància a acollir i establir un bon vincle amb les famílies, d'aquesta manera es posen d'acord per dur a terme una educació conjunta pels seus fills i filles. Un aspecte a destacar és el fet de mantenir un contacte diari durant les entrades i sortides, i fer partícips a les famílies dels deures i tasques que es proposen des de l'escola. Una part important d'aquesta relació s'estableix en les entrevistes i en les reunions amb les famílies, on l'escola busca la manera d'entendre's i comunicar-los els objectius, les propostes, els resultats i tots els aspectes destacables que tenen lloc a l'aula. Com es pretén que hi hagi una major assistència i implicació per part de totes les famílies, s'adapten els horaris a aquestes.

4.3. Resultats de l'anàlisi

En aquest punt del treball es troben els resultats de l'anàlisi de dades, on he sintetitzat en punts els aspectes fonamental i destacables sobre la realitat d'una aula de P5 d'una escola de màxima complexitat, i com hi influeix la interculturalitat. Aquests són els següents:

- L'Escola Els Quatre Vents veu la diversitat cultural com una font d'enriquiment i aprenentatge.
- Acull, normalitza i respecta la diversitat cultural, ja que és la seva realitat.
- L'escola analitza les dificultats dels seus alumnes i els dona eines per millorar-les.
- L'Escola Els Quatre Vents va decidir ser una comunitat d'aprenentatge perquè és una estratègia clau per atendre la diversitat cultural i fer una transformació social de l'entorn.
- Els mestres de l'escola tenen una ment oberta i receptiva, per poder entendre les diferents realitats i situacions dels infants de l'aula.
- Els mestres han de controlar que els infants de l'aula tinguin les necessitats bàsiques cobertes i informar de la manca de condicions de salut i higiene.
- Els mestres prepararen activitats multinivell que s'adapten a tots els nivells i ritmes d'aprenentatge.
- Els mestres proporcionen el temps i l'espai necessari a tots els infants per realitzar les diferents propostes.
- Duen a terme ambients i racons perquè són propostes que permeten als infants construir el seu propi aprenentatge al seu ritme, a través del joc, la investigació i la relació amb els companys.
- Fan grups reduïts en diverses matèries, ja que permeten realitzar una atenció més personalitzada.
- La immersió lingüística en català els ajuda al fet que s'utilitzi més aquesta llengua a l'escola.
- A Educació Infantil realitzen diferents projectes per millorar la llengua com les tertúlies literàries i els grups interactius de llengua.
- Aprofiten les rutines i les activitats del dia a dia per millorar la llengua i les matemàtiques.
- Utilitzen la cançó per arribar als infants, ja que és un llenguatge universal.

- Han establert franges horàries per realitzar teatre i consciència fonològica, d'aquesta manera ajuden a millorar l'expressió i la comprensió oral dels infants.
- El diàleg i la conversa són les eines claus que utilitzen per resoldre els conflictes que sorgeixen a l'aula.
- A l'Escola Els Quatre Vents procuren establir un bon vincle amb les famílies i realitzar una educació de manera conjunta.
- El centre obra la comunitat a les famílies, i les convida a fer diferents propostes, festes o a fer voluntariat.
- Celebren la Diada multicultural, on es dóna visibilitat a les diferents cultures que componen la comunitat.
- L'escola manté un contacte diari amb les famílies durant les entrades i sortides.
- Duen a terme entrevistes i reunions, on intercanvien informació sobre els infants i els seus processos amb les seves famílies.
- Busquen la manera de comunicar-se amb totes les famílies, demanant ajuda de traductors si cal.
- Intenten adaptar els horaris a les famílies, per tal que hi hagi una major assistència i implicació.

Després d'obtenir aquests resultats, he pogut assolir els tres últims objectius que havia establert en la introducció de la recerca. Ja que amb l'anàlisi dels tres eixos he pogut conèixer els aspectes claus i fonamentals sobre el rol del docent, propostes i estratègies de qualitat i la importància de la relació amb les famílies dins d'un context intercultural en una escola de màxima complexitat.

3a part

5. Conclusions

Aquest treball m'ha permès tractar el concepte d'interculturalitat d'una manera més profunda, i aprendre d'ella tenint un contacte directe amb una escola de màxima complexitat. Els membres de l'Escola els Quatre Vents m'han brindat la seva col·laboració total des del primer dia i m'han acollit en el centre com si fos una més de l'equip. Penso que he aconseguit assolir els objectius que m'havia establert. El primer, que estava relacionat amb el marc teòric, era definir el concepte d'interculturalitat, aquest ha quedat ben emmarcat amb la resta de teoria en la primera part de la recerca. El segon objectiu que em vaig marcar va ser aprofundir en el plantejament de la interculturalitat en els documents del Departament d'Ensenyament i en els dels centres escolars, penso que aquest objectiu ha quedat plasmat en dos apartats del treball. Pel que fa al Departament d'Ensenyament, en el punt 2.4 de la investigació, he realitzat una anàlisi del currículum per veure com es tracta la interculturalitat i la diversitat cultural. I pel que fa al tractament que se li dona des dels centres escolars, durant l'anàlisi de dades, un dels instruments de recollida d'informació, ha sigut l'anàlisi del Projecte Educatiu de Centre, del Projecte Lingüístic i del Projecte de Convivència. Els tres objectius que queden van relacionats amb la part pràctica de la recerca, aquests són descriure i analitzar quin és el rol del docent, conèixer i identificar estratègies i propostes de qualitat per tractar la interculturalitat, i conèixer i analitzar com influeix la relació entre les famílies i l'escola en un context intercultural. Penso que he aconseguit assolir-los mitjançant l'anàlisi de dades a través de les entrevistes amb la directora i amb la tutora de l'aula de P5B del centre, les sis observacions i l'anàlisi de documents. En definitiva, encara que aquests objectius són prou amplis per a realitzar una recerca més extensa de cadascun, penso que he aconseguit assolir-los en termes generals.

Pel que fa a les limitacions que m'he trobat a l'hora de realitzar aquesta investigació, la que més ha afectat la realització del meu treball ha sigut les entrevistes. Volia realitzar dues entrevistes, una a la tutora de l'aula de P5B, i una altra a la directora del centre, per tenir dues visions diferents sobre els

aspectes relacionats amb l'aula i amb el centre. M'he trobat dificultats pel que fa a la temporització a causa de la situació actual de quarantena en la qual ens trobem per culpa de la pandèmia provocada pel Covid-19. L'entrevista amb la tutora la vaig poder dur a terme en persona durant el període de les observacions, i l'entrevista amb la directora del centre l'he realitzat mitjançant el correu electrònic contestant un document de Word. M'hauria agradat dur-la a terme en persona i parlar més profundament de cada pregunta, ja que una vegada rebudes les respostes les he trobat molt completes i interessants i he pogut conèixer aspectes del centre que no sabia. Una altra limitació que m'he trobat ha sigut que com al mes de febrer marxava a Argentina a fer les Pràctiques Internacionals, vaig haver de realitzar totes les observacions durant el mes de gener, i només vaig poder anar sis dies a l'escola. M'hauria agradat estar més temps a l'aula i veure com és el dia a dia i la relació amb les famílies dels infants. Tot i aquestes limitacions, crec que amb els recursos que tenia he pogut obtenir la informació que necessitava per realitzar l'anàlisi de dades. Pensant en la perspectiva de futur i en les possibles línies per a seguir investigant, penso que aquest treball encara es pot estendre més, ja que pel que fa al marc teòric es poden incorporar més conceptes. En l'àmbit pràctic, aquesta realitat està present en moltes escoles de Catalunya, i en cadascuna deuen tenir històries diferents i altres estratègies que m'agradaria conèixer. A més, es pot profunditzar més en els diferents eixos de la recerca que són el rol del docent a l'aula, les estratègies i propostes i la relació amb les famílies.

Com a estudiant, aquesta investigació m'ha permès conèixer una realitat que desconeixia, ja que mai havia estat en una escola de màxima complexitat. M'ha ajudat a veure com és d'important l'organització del centre i el paper del mestre o la mestra per tal que un centre amb aquestes característiques funcioni i s'aconsegueixi arribar als objectius establerts. He pogut descobrir diferents estratègies i actituds que podré aplicar en el futur quan estigui en una aula. Des de la Universitat, havíem realitzat diverses assignatures on es tractava la diversitat, però no estaven centrades en la diversitat cultural ni en les escoles de màxima complexitat. Sentia que tenia un buit en la meva formació en el grau respecte a això, i que era un context que em podia trobar

un cop entres en el món laboral i no tenia les eines ni recursos per afrontar-lo i realitzar una tasca docent de qualitat.

Abans de dur a terme aquest treball, ja m'havia informat sobre les escoles de màxima complexitat, eren una opció que mai havia descartat i que em semblaven molt interessant i un lloc on poder aprendre molt, no només d'educació sinó de la vida en general. Després de realitzar aquesta recerca, confirmo la hipòtesi que tenia sobre aquests centres, i em reafirmo en què voldria treballar en un. Penso que et donen l'oportunitat de conèixer diferents realitats, i encara que suposen un repte i un treball constant, és molt bonic i satisfactori veure com els infants acaben aprenent i estableixes vincles amb ells i les seves famílies.

6. Bibliografia

- Badia, J. (2010). Gràcies a la immersió lingüística: Models d'escola i models d'educació Lingüística. *Òmnium: llengua, cultura, país*, 15, 20-23.
- Blaxter, L., Hughes, C. i Tight, M. (2008). *Cómo se investiga*. Barcelona: Editorial Graó.
- Brunet, I., Pastor, I., i Belzunegui, À. (2002). *Tècniques d'investigació social: Fonaments epistemològics i metodològics*. Barcelona: Pòrtic Edicions.
- Canimas, J. i Carbonell, F. (2008). *Educació i conflictes interculturals: Primum non nocere*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Carbonell, E. (2017). *Escoles inclusives, escoles de futur*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Carbonell, F. (1997). *Immigrants estrangers a l'escola: Desigualtat social i diversitat cultural en l'educació*. Barcelona: Editorial Alta Fulla.
- Collet, J., i Tort, A. (Coords.). (2014). *Millors vincles, millors resultats? La relació entre docents i famílies per a l'èxit acadèmic de tot l'alumnat*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Elboj, C., Puigdemívol, I., Soler, M. i Valls, R. (2002): *Comunidades de aprendizaje: Transformar la educación*. Barcelona: Editorial Graó.
- Essomba, M. A. (Coord.). (1999). *Construir la escuela intercultural: Reflexiones y propuestas para trabajar la diversidad étnica y cultural*. Barcelona: Editorial Graó.
- Essomba, M. A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas: Equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración*. Barcelona: Editorial Graó.
- Feu, M. T. (2009). Gaudir i aprendre amb els infants: L'aigua i els canvis d'estat. *Perspectiva Escola*, 334, 58-65.

- Forest, C. i García, F. J. (2006). *Comunicación cooperativa entre la familia y la escuela*. Valencia: Edicions Culturals Valencianes, S.A.
- Hannoun, H. (1992). *Els ghettos de l'escola: Per una educació intercultural*. Vic: Eumo Editorial.
- Jordán, J. A. (Coord.). (1998). *Multiculturalisme i educació*. Barcelona: Ediuoc.
- López, R., i Deslauriers, J. (2011). La entrevista cualitativa como técnica para la investigación social. *Revista de Trabajo Social Margen*, 66, 1-19.
- Lozano, J., Cerezo M. C., i Alcaraz, S. (2015). *Plan de atención a la diversidad*. Madrid: Alianza Editorial.
- Llevot, N. (2004). *Els mediadors interculturals a les institucions educatives de Catalunya*. Lleida: Pagès Editors.
- Montessori, M. (1986). *La mente absorbente del niño*. México: Editorial Diana.
- Palomares, H. (Coord.). (2010). *Expressió i comunicació*. Recuperat de <https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752 EDI/EDI 1752 M05 /web/html/WebContent/u1/a2/continguts.html>
- Quintana, J. (2004). Les tecnologies de la informació i de la comunicació i l'atenció a la diversitat. *Revista Guix*, 305, 45-53. Recuperat de <http://www.ub.edu/ntae/jquintana/articles/guix305diver.htm>
- Sánchez, J. (2008). *Modalitat d'organització de l'atenció a l'alumnat nouvingut: Metodologies, tècniques i estratègies per educació infantil i primària*. Illes Balears: Conselleria d'Educació i Cultura. Recuperat de <http://weib.caib.es/Formacio/distancia/Material/Nouving/Nouvinguts.pdf>
- Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària. (2016). *Currículum i Orientacions Educació Infantil. Segon cicle*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.

Stake, R. E. (1998). *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Ediciones Morata.

7. Annexes

7.1. Entrevista a la tutora de l'aula de P5B

Entrevista a la tutora de l'aula de P5B
Divendres 31 de gener de 2020
<p>1) <u>Quants alumnes tens a l'aula? De quines procedències són?</u></p> <p>A l'aula hi ha 22 alumnes, 13 nens i 9 nenes. Hi ha nens sud-americans, hi ha molts nens magrebins i molts nens subsaharians. També hi ha nens d'ètnia gitana, que són d'aquí però tenen els seus propis costums. A la meua aula hi ha molts nens i nenes castellanoparlant, i catalanoparlant no hi ha cap. Gairebé tots són nascuts aquí, excepte un nen que acaba d'arribar i que està en procés d'adaptació. També tinc una nena que va arribar l'any passat i un nen que ve d'una altra escola.</p> <p>2) <u>Com veus la diversitat cultural a l'aula?</u></p> <p>És una de les coses que més m'agrada d'aquesta escola, la diversitat, és un dels atractius. Per mi és emocionant veure un nen o nena que comença a P3 i que la mare el deixa a l'aula d'una manera més distant, després el tens a P4 i treballes amb aquest nen i amb la seva família, i després acabes P4 que el nen surt de l'aula i la mare li dóna importància al que ha fet a l'escola. Per mi, fer que els pares se sensibilitzin amb l'educació dels seus fills i filles ja és un punt a favor. I veure que comencem per un nivell per sota del qual hi hauria a una escola normalitzada i que podem arribar igualment als objectius marcats amb més dificultats pel camí, és un repte important i amb el que aprens molt. Veus coses diferents que et sorprenden, però que després també les aculls com una realitat més que hi ha en aquest món. No és només ensenyar, o aprendre a aprendre, sinó que va més enllà.</p> <p>3) <u>Quina informació t'arriba per part de l'equip directiu de com tractar la interculturalitat a l'aula?</u></p>

Ens arriba que som una escola de màxima complexitat i que tenim molts nens i nenes que estan en serveis socials i molta informació que s'ha de tenir en compte com a tutora. Però no m'arriben uns prejudicis, sinó que m'arriben uns nens i nenes que tenen una realitat diferent i se'ls ha de tractar amb tota la naturalitat. Nosaltres com a mestres saps a quin tipus d'escola vas, hauràs de tenir en compte que tens aquí uns infants que requereixen que tinguis una ment oberta i estiguis receptiva a tot el que vegis. Aquí no vens al cent per cent, aquí vens al cent cinquanta per cent. Jo quan vaig venir aquí ja sabia que no era una escola normalitzada per dir-ho d'alguna manera, i que era un repte.

4) Com penses que influeix el teu paper com a mestra davant de la diversitat cultural?

Jo penso que el nostre paper com a mestre és normalitzar la diversitat cultural, perquè de fet és normal. La tenim, hi ha llocs que n'hi ha més i llocs que n'hi ha menys, i acollir-la i viure de la riquesa que això et dóna. I els nens i les nenes d'aquesta escola acullen la diversitat d'una manera absoluta perquè ells i elles han nascut i viscut en aquesta diversitat. I penso que la mestra també ha de viure-la així, i no ha de marcar diferències com en qualsevol escola. Ha d'aprofitar aquesta diversitat, aprendre cançons de diferents parts del món, que vinguin pares a explicar els seus oficis com el de *charrero*.

5) El fet de tenir alumnes nous o fills d'immigrants suposa algun repte a l'aula? Si és que sí, quin?

Són nens i nenes que quan comencen P3 venen amb un nivell amb poc bagatge, han sortit poc de l'ambient familiar, no han anat a l'escola bressol i venen amb un nivell molt per sota comparat amb el d'altres infants que han estat més estimulats. Però arremangant-nos molt, acabes arribant al nivell que has d'arribar. Tenim nivells molt diversos i hem de treballar molt des de l'aula, perquè moltes vegades no tens una ajuda de casa per molt que facis entrevistes. Des de casa moltes vegades no s'hi posen, o perquè no poden a un nivell més cultural o perquè no tenen aquesta sensibilitat. Moltes vegades has de ser molt tu, que li has de donar les eines perquè

pugui tirar cap endavant. T'hi deixes molta més energia que en una altra escola.

6) Penses que aquests alumnes pel fet de ser nous o fills d'immigrants tenen dificultats afegides a les escoles?

Hi ha unes dificultats afegides a vegades perquè la majoria de nens i nenes són socioculturalment més baixos. Hi ha nens que potser no mengen els tres àpats que hauria de menjar al dia, que venen amb una roba trencada i que no saps on dormen. Al llarg d'aquests cinc anys que porto treballant aquí, he vist coses que no havia vist mai abans. Partim d'unes realitats molt difícils a vegades, però també hi ha nens i nenes que estan amb famílies que estan bé. Però és cert que moltes de les famílies no tenen els recursos per poder ajudar als seus fills i filles.

També trobem dificultats cognitives perquè són infants que han estat poc estimulats, però això va relacionat amb el que hem comentat anteriorment. Si els nens i les nenes no tenen cobertes les necessitats bàsiques com demanaràs que aquell infant estigui receptiu a l'aprenentatge. I després els infants que si que tenen cobertes aquestes necessitats, a vegades hi ha altres prioritats abans de l'educació. I també tens famílies que malgrat les dificultats, t'ajuden i participen en l'aula en els grups interactius i en les sortides. Tens de tot, però sí que és veritat que allò que ens imaginem tant ideal, no està.

Jo recordo la meua primera reunió de famílies a P3, que només en van venir tres. A P3, que teòricament haurien de venir totes les famílies per saber com funciona l'escola i tot. Però clar si són famílies que tenen quatre o cinc fills i ja van a l'escola els germans grans, doncs et trobes que no venen. Però és veritat que ara, cada vegada tenim més assistència de famílies, perquè s'intenta canviar les reunions per adaptar-les a ells. I com més treball hi ha amb les famílies més implicació tenen.

7) Has trobat alguna dificultat a l'aula pel que fa a l'adquisició del llenguatge amb els infants nous o fills d'immigrants? Si és que sí, quines propostes fas servir per millorar-lo?

Demanam molt que entre ells parlin el català, però no ho fan perquè aquí a Canovelles quan parlen al carrer ho fan en castellà. Tots els mestres sempre els hi parlem amb català, encara que estiguis a l'aula de P3 i no t'entenguin, els fas l'acollida amb català, els cantes les cançons amb català. La cançó és un llenguatge universal, amb el to de veu ja rep la informació i la intenció. Amb les famílies també intentes parlar amb català, però si no ho entenen, canvies al castellà, perquè sí o sí vols que el missatge arribi. Quan comencen a parvulari són esponges, ho aprendran més aviat o més tard, però acabaran parlant bé el català. Però s'ha de tenir en compte que a vegades la immersió només està a l'escola.

Hi ha infants que tenen dificultats amb el llenguatge, però no més que en qualsevol aula de P5 d'una altra escola. La diferència és que adquiriran el llenguatge en diferents moments, més aviat o més tard. A P5 ja podem dir que ens entenem bé amb ells.

8) Dus a terme algunes estratègies i propostes específiques per afavorir la interculturalitat? Si és que sí, quines?

No. S'ha de tractar amb naturalitat la interculturalitat. Sí que és interessant quan a vegades et trobes amb un infant que t'explica alguna cosa que et crida l'atenció, assessorar-te, parlar amb els companys i així poder conèixer els seus costums. Has d'anar coneixent i t'has d'enriquir de les cultures que tens a l'aula.

Jo he après molt en aquesta escola, porto més de vint anys sent mestra, i he de dir que aquests cinc anys que porto aquí, he après a cabassades. Perquè aquí hi ha un bagatge molt diferent i interessant. Cada cop tens més eines per tractar als infants del curs següent. Jo recomano venir a una escola de màxima complexitat a tothom que en tingui ganes, il·lusió i treball molt. És una escola o que t'enamora encara que t'hi deixis la pell, o marxes per potes.

9) Quina relació tens amb les famílies dels infants?

Jo penso que una relació molt bona. Al principi hi ha cultures que es mantenen molt distants, però després ja va tot bé. Al final quan te'ls trobes

més endavant s'ha creat un vincle i se'n recorden molt de tu. Si tu estàs disposada a fer que hi hagi una bona relació, jo crec que es crea. Has de saber ser propera, però també has de ser insistent en què portin les coses quan toca. T'has d'assegurar que els infants tinguin totes les necessitats cobertes.

Un cop has marcat les premisses, les famílies se senten acollides, veuen que els seus fills i filles tiren endavant, tu te'ls estimes, intentes que estiguin al dia i veuen que hi poses ganes, responen molt bé.

10) Com és la comunicació amb aquestes?

Abans teníem una Tècnica en Inserció Social que era magrebina. Però tu saps que si no t'entens amb alguna família, hi ha alguna altra mare que si t'entén i et pot fer de traductora. Si vols, et fas entendre.

Jo ara tinc una família que parla anglès i jo no el domino gaire, però amb la mestra de pràctiques que hi havia ens vam fer entendre. Pots demanar ajuda a les companyes, als germans grans o algun altre membre de la família. Hi ha maneres per entendre si tu vols i les famílies volen.

La comunicació és més verbal que per escrit. S'intenta tenir un contacte diari.

11) En ser una comunitat d'aprenentatge, les famílies poden participar en activitats i propostes que es duen a terme en el centre i en l'aula? En quines?

Sí. Participen en els grups interactius, en les tertúlies literàries, vénen de voluntaris a acompanyar-nos a les sortides i activitats culturals.

Aquí a P5, en el treball dels oficis que estem fent, les famílies entren a l'aula a explicar de què treballen. A P3 m'he trobat que quan alguna mare ha donat a llum el germà petit d'algun infant de la classe, se l'hi ha fet una acollida per presentar el nadó. O per exemple, quan tractes algun tema a l'aula i l'infant et diu que el seu pare en sap, li demanes que el convidi a

entrar el pròxim dia a explicar-ho a la resta de companys. Aprofitem tots els recursos que tenim.

Aquí a l'escola també fem un dia multicultural, on venen totes les famílies i comparteixen els menjars típics dels seus països. A la tarda també es fan balls típics de les seves cultures i es vesteixen amb les seves robes. I venen els geganters de Canovelles a fer ballar els gegants. Hi ha molta diversitat i és molt interessant.

7.2. Entrevista a la directora del centre

Entrevista a la directora del centre

Divendres 8 de maig de 2020

1) Quants alumnes teniu en aquest centre? Quin percentatge hi ha d'infants procedents d'altres cultures?

A dia d'avui el centre té 418 alumnes matriculats des de P3 fins a 6è.

El percentatge cultural és:

d'alumnes d'origen estranger: 57,80%.

11,75% els alumnes de cultura gitana

30,46% d'alumnat autòcton.

Tenim 120 alumnes del Magreb i 127 de cultura catalana.

2) Què comporta ser una escola de màxima complexitat? Rebeu alguna ajuda o suport?

En ser centre de màxima complexitat tenim una plantilla de 2 mestres més per poder fer la sisena hora. Fem una hora més que la resta de centres i per tant necessitem més suport docent. Per la resta no rebem, en principi, cap ajuda econòmica extra. Tenim com tots els centres els ingressos que ens fa el Departament d'Ensenyament per al manteniment del centre.

Tenim l'assessorament de l'EAP (Equip d'Assessorament i orientació Psicopedagògica) i de serveis socials, i val a dir, que el treball en xarxa és excel·lent. Però caldria més hores de suport dels treballadors i psicopedagogs de l'EAP.

3) Com veieu la diversitat cultural?

Vivim la diversitat cultural com una riquesa. És l'oportunitat per fer una transformació social en el nostre centre, el nostre barri i fins i tot el nostre municipi.

És la realitat que tenim i hem d'extreure el màxim de profit.

4) Penseu que els alumnes nouvinguts o fills d'immigrants tenen dificultats afegides a les escoles?

Tenen l'afegit principal que és la llengua. Se'ns fa molt difícil la comunicació amb les famílies així com la seva implicació.

Per sort, els nens aprenen ràpidament, però les famílies no tenen o les mateixes possibilitats o la mateixa implicació per aprendre. Els alumnes que arriben del seu país d'origen, a partir de 3r de primària, poden rebre el suport de l'aula d'acollida, que és un suport del departament. Aquest curs hem tingut mitja dotació d'aula d'acollida (és a dir, un mestre a mitja jornada) per atendre a aquest alumnat.

5) He llegit en el vostre Programa lingüístic que dueu a terme un programa d'immersió lingüística en català, que comporta això i que suposa pels infants de l'aula?

Com deia abans, la llengua és la principal dificultat que ens trobem. No només en l'àmbit oral, sinó també a nivell escrit, la lectoescriptura, la comprensió oral...

Tenim projectes que garanteixen el treball de la llengua oral, la comprensió lectora i l'expressió escrita. I que esperem puguin donar una millora en els resultats.

Des de fer tertúlies literàries i pedagògiques a infantil i primària, a un pla lector a l'educació primària. On els alumnes no estan agrupats pel seu nivell escolar (1r, 2n, 3r...) sinó que estan agrupats pel seu nivell de lectura.

Els passem proves a principi de curs i els agrupem de manera homogènia pel seu nivell de lectura.

Et passo un resum del treball i metodologies en llengua:

- Racons l'expressió escrita i la comprensió lectora seguint les tipologies textuais marcades a la distribució curricular del centre. S'aconsellen mínim 3 avaluacions al trimestre.
- A 1r i 2n tenim dues sessions de llengua amb dues persones a l'aula per treballar racons. Fem 4 racons expressió escrita, expressió oral, comprensió lectora i afiançar continguts previs (traç, usos de la llengua, consciència fonològica).
- Una sessió d'expressió i comprensió oral a la setmana (1h o 30') seguint les tipologies textuais marcades a la distribució curricular del centre i el programa enrolat del Departament d'Ensenyament (3r-6è). També es treballarà i s'avaluarà a l'exposició trimestral dels centres d'interès de medi. S'aconsellen mínim 3 avaluacions al trimestre utilitzant les guies d'avaluació de l'expressió oral.
- Una sessió a la setmana (1h o 30') d'usos de la llengua: ortografia, dictat i lèxic. S'avaluarà mínim 1 cop per trimestre dins l'expressió escrita.
- També es farà una hora a la setmana de tertúlies literàries dialògiques (6a hora): Pel gust per llegir, la comprensió de textos i potenciar l'expressió oral. Al final del 1r trimestre es farà una animació lectora (visita de l'autor o l'il·lustrador) del llibre llegit de 2n a 6è. S'avaluarà mínim 1 cop per trimestre.
- Pla lector (de 2n a 6è) (mirar Pla Lector annex)
 - a) Treball de comprensió lectora amb grups homogenis reduïts a través de llibres seleccionats (1r trimestre català, 2n trimestre castellà i 3r trimestre català): lectura en veu alta del nen/a (també modelatge del mestre/a) i activitats de comprensió lectora orals (amb suport de dossiers digitals de l'editorial). A partir del nivell verd

pla lector (similar al nivell de 4t de primària) també es llegeix un petit llibre en anglès cada trimestre.

b) 30' gust per la lectura generalment els divendres a la tarda: lectura lliure de la biblioteca d'aula, dins l'àrea d'educació en valors. A més, cada gener els alumnes de CMitjans (a partir de 3r) i CGrans treballaran la lectura en veu alta per escollir els participants de l'escola al "Certamen de lectura en veu alta territorial". S'utilitzarà una rubrica per l'avaluació de l'evolució dels alumnes (potenciant que facin autoavaluació i coavaluació).

c) Lectogrup: per assegurar l'agilitat visual (excepte el nivell lila que no en té) i la comprensió lectora de tipologies textuais de lectogrup. (Dins la 6a hora de lectogrup). Quan no es fa lectogrup fem comprensió lectora en gran grup.

- Finalment, cada quinze dies es fan els GI de llengua amb 4 activitats: expressió oral, expressió escrita, lectura i comprensió, ortografia i gramàtica.
- La subcompetència plurilingüe es treballa en general a qualsevol hora impartida en català i castellà (pla lector...) i s'avalua mínim un cop al trimestre.

6) Realitzeu alguna experiència a l'escola relacionada amb la interculturalitat (setmana cultural, tallers,...) ?

Fem la festa de la Diada multicultural. Ja és tradició per al nostre centre, als voltants del maig, de fer-la.

És una festa on hi tenen cabuda totes les cultures del nostre centre. Està organitzada per la integradora social, la direcció del centre, AMPA (Associació de Mares i Pares d'Alumnes) i els representants de les diferents cultures.

Al matí fem tastets de menjars de les diferents cultures. És espectacular la participació de les famílies: preparam taules molt llargues i les famílies van deixant els plats més representatius de la seva cultura: cous-cous, te,

gaspaxo, *migas*, postres, empanades, arròs a l'estil africà,... Hi participen des de les famílies autòctones: extremenyas, andaluses, catalans,... A famílies àrabs, africanes, bolivianes, índies, xineses,...

A la tarda fem la representació artística de cada cultura: una festa oberta a les famílies on es balla, es canta, es toca,... Sevillanes, sardanes, ball de gitanes, gegantons, jotes, balls del Marroc, de l'Àfrica, argentins,...

Una festa espectacular.

7) Teniu aula d'acollida? Si és que sí, com és el funcionament d'aquesta?

L'aula d'acollida depèn de la dotació que et doni el departament i aquesta dotació depèn del nombre de nens que tinguem que acaben d'arribar del seu país d'origen.

Els alumnes han de ser de 3r de primària i fins a 6è. Han d'acabar d'arribar del seu país d'origen (on la llengua sigui totalment diferent de la nostra, per tant, els alumnes sud-americans no hi tenen cabuda) i com a molt poden estar en aquesta aula d'acollida dos cursos.

La dotació del departament va en funció de la jornada del mestre. En el nostre cas, aquest curs, hem tingut mitja dotació (mitja jornada d'un mestre) per atendre 9 alumnes que reuneixen els requisits. De cara al curs vinent hem de fer l'estudi per saber si tindrem la dotació o no. Si no arribem al mínim d'alumnes, no tindrem cap dotació. Si aquest nombre creix, podem arribar a tenir la dotació sencera.

8) Feu arribar alguna informació als docents sobre com tractar la interculturalitat a les aules?

Més que la interculturalitat, que ja es fa com a centre i comunitat educativa, el que es treballa més a les aules és amb programacions multinivell. Una de les característiques de centres com el nostre és que en un mateix grup de 25 alumnes et trobes fins a 5 nivells d'aprenentatges diferents i intentem arribar a cadascun d'ells. D'aquesta manera nosaltres no tenim llibres al centre per seguir les àrees, només els de lectura.

9) Quina relació teniu amb les famílies dels infants?

El claustre s'ha impregnat d'energia positiva per avançar en les estratègies per a la cohesió social i la recerca permanent de la millora del clima escolar i hem buscat sempre la manera d'estar en contacte i de ser propers als alumnes i a les seves famílies tenint en compte les seves necessitats i casuístiques i realitzant un treball amb el suport de totes les entitats de l'entorn que treballen a l'escola i per garantir el benestar i el cobriment de les necessitats dels alumnes molt important i directe.

Tant en el nostre projecte de direcció com en les programacions anuals tenim un dels objectius principals que és: la millora de la cohesió social. La creiem de vital importància, i això ho aconseguim al treball dels docents i del treball en xarxa.

10) Com és la comunicació amb aquestes? Disposeu de traductors?

Quan una família no ens entén busquem la manera ràpida i àgil de solucionar-ho. Normalment sempre hi ha alguna família que fa de traductor perquè ja es coneixen entre elles o bé els hi demanem nosaltres. Per tant, intentem sempre buscar solucions ràpides.

Igualment, des de l'Ajuntament i el departament ens proporcionen si és necessari un traductor (via telèfon) o la mestra d'àrab que tenim en els Plans Educatius d'Entorn de l'Ajuntament.

11) En ser una comunitat d'aprenentatge, les famílies poden participar en activitats i propostes que es duen a terme en el centre i en l'aula? En quines?

Vol dir que som un centre participatiu i obert a tota la comunitat. Escola inclusiva basada en l'aprenentatge dialògic que cerca donar respostes als reptes i necessitats del segle XXI. Cerquem un doble objectiu: l'èxit educatiu de tot l'alumnat i la millora de la convivència.

Les Comunitats d'aprenentatge ens caracteritzem per la implicació de tota la comunitat a través de les comissions mixtes de treball i de la comissió

gestora i per l'obertura de l'escola i les aules a la participació dels familiars i voluntaris.

Entre les actuacions educatives més significatives de les comunitats d'aprenentatge destaquen: els grups interactius, la formació de familiars, la prevenció dialògica de conflictes, les tertúlies literàries dialògiques i la biblioteca tutoritzada. La majoria d'aquestes actuacions es vehiculen a través de l'aprenentatge dialògic el qual ajuda a construir el coneixement pel diàleg que es genera en la interacció amb els altres (iguals o adults).

En definitiva, l'escola és un espai obert; de tothom i per a tothom. On junts aprenem. On les dificultats i la seva superació esdevenen una oportunitat per créixer personalment, intel·lectualment i afectivament.